

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****ALİ OĞUZ BAŞVURUSU (2)**

Başvuru Numarası : 2019/2285
Karar Tarihi : 15/3/2022

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Muammer TOPAL
Recai AKYEL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Selahaddin MENTEŞ
Raportör : Mehmet AKTEPE
Başvurucu : Ali OĞUZ
Vekili : Av. Ümit SİSLİGÜN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/1/2019 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 13/3/1998 tarihinde kolluk görevlilerinin iki kişinin sokaktaki durumundan şüphelenerek üzerlerinde arama yapılması sonucu bir tabanca, Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist ve Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu (TKP/ML-TİKKO) silahlı terör örgütüne ait bağış makbuzu ve pankart ele geçirilmiştir. Bunun üzerine İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi operasyon başlatmıştır.

10. Anılan operasyon kapsamında, yakalanan örgüt üyelerinin beyanları ve yer göstermeleriyle birden çok örgüt üyesi yakalanmıştır. Yakalanan diğer sanıklardan H.İ., müdafii olmaksızın alınan kolluk ifadesinde *Bra* kod adlı başvuruçunun Anadolu Yakası'nda kendisine bağlı olarak faaliyet gösterdiğini, başvuruçuyla birlikte bir polis otosuna ateş etme eylemini gerçekleştirdiklerini belirtmiştir. H.İ. savcılık ifadesinde emniyet ifadesini, Yer Gösterme, Yüzleştirme ve Teşhis Tutanaklarını kabul etmediğini, P.A. isimli şahsın Kalaşnikof marka silahı denedikten sonra saklaması için başvuruçuya verdiğini beyan etmiştir. H.İ. mahkeme önündeki savunmasında ise polisteki ifadesinin baskı ve işkence yoluyla kendisine imzalatıldığını, başvuruçuya silah verdiğini, doküman vermediğini ifade etmiştir.

11. Müdafii hazır bulunmaksızın gerçekleştirilen yer göstermede diğer sanık H.İ.nin gösterdiği evde başvuruçuyu ile bir başka sanık yakalanmıştır. Müdafii hazır bulunmaksızın gerçekleştirilen bu yer gösterme işlemi sonrasında bir adet uzun namlulu silah, bir adet tabanca, bir adet bıçak ve muhtelif yayınlar ele geçirilmiştir. Bunun üzerine başvuruçuyu 20/3/1998 tarihinde gözaltına alınmıştır.

12. Başvuruçunun gözaltına alındığı tarihten sonra düzenlenen Adli Tıp Kurumu Başkanlığı İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Şube Müdürlüğü Adli Tabipliğinin 25/3/1998 tarihli raporunda başvuruçunun muayenesinde sağ el parmaklarında fonksiyon bozukluğu, sağ omuz ve kolda subjektif ağrı tespit edildiği, Haseki Hastanesinden alınan 21/3/1998 tarihli raporda ve çekilen grafilere ise herhangi bir bulgu saptanmadığı belirtilmiştir.

13. Başvuruçuyu -gözaltı sırasında müdafii yardımı olmaksızın verdiği ifadesinde- 1997 yılında örgüte kazandırıldığına ve örgütün Ümraniye 1 Mayıs Mahallesi Semt Komitesinde görev aldığına, iki kişiden örgüt için vergilendirme adı altında para toplamaya çalıştığına, Ümraniye'deki polis otosuna silahla ateş etme eylemine katıldığına, yine Ümraniye'deki bir parti binasına ateş ettiğine ilişkin suçlamaları kabul etmiştir.

14. Sonrasında DGM Cumhuriyet Başsavcılığında müdafii yardımı almaksızın verdiği ifadesinde başvuruçuyu, kollukta baskı altında ifade verdiğini, kendisine kötü muamelede bulunduğunu ve buna ilişkin adli rapor olduğunu, tutanakları zorla imzaladığını, evde ele geçirilen silahların herhangi bir örgütle ilişkisinin olmadığını belirterek hiçbir suçlamayı kabul etmediğini beyan etmiş; kendisine kötü muamelede bulunan polisler hakkında işlem yapılmasını talep etmiştir.

15. Başvuruçuyu, müdafii yardımı aldığına ilişkin bir bilgi içermeyen Sorgu Tutanağı uyarınca yapılan DGM'deki sorgusunda, kolluktaki ifadesini baskı altında verdiğini belirterek kolluk ifadesini reddetmiş; savcılık ifadesini ise kabul etmiştir. Başvuruçuyu 25/3/1998 tarihinde TKP/ML-TİKKO silahlı terör örgütünün üyesi olma suçundan tutuklanmıştır.

16. İstanbul DGM Cumhuriyet Başsavcılığının 1/5/1998 tarihli iddianamesiyle TKP/ML-TİKKO silahlı terör örgütünün üyesi olma ve 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli

Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'a muhalefet etme suçlarından başvuru hakkında kamu davası açılmıştır.

17. Başvurucu, kovuşturma evresinde de kolluktaki ifadesinin baskıyla elde edildiğini belirterek ifadesini kabul etmemiştir.

18. Yargılama sırasında başvuruçunun da hazır bulunduğu 26/2/2001 tarihli celsede beyanda bulunan mağdur M.A., yolunu keserek para isteyen kişinin başvuruçulu olmadığını belirtmiştir.

19. DGM'lerin kapatılmasının ardından yargılamanın devam edilen İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK mülga 250. madde ile görevli) 8/4/2009 tarihli kararıyla başvuruçunun örgütün sair efradı olma suçundan mahkûmiyetine karar verilmiştir. Mahkûmiyet kararında; sanığın emniyetteki samimi beyanlarının, diğer sanıkların bu ifadeyi doğrulayan beyanlarının ve tüm dosya kapsamının dikkate alındığı ifade edilmiştir.

20. Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 8/6/2010 tarihli kararıyla hüküm, örgüt adına vahamet arz eden olayların fiilen gerçekleştirildiği, dolayısıyla eylemlerin anayasal düzeni zorla ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçunu oluşturduğunun gözetilmediği gerekçesiyle başvuruçulu yönünden bozulmuştur.

21. İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesi 30/4/2013 tarihli kararıyla bozmaya uyarak başvuruçunun diğer sanıklarla birlikte silahlı terör örgütünün üst düzey sorumlusu olduğunun, birlikte örgüt adına aldıkları kararlar doğrultusunda eylemler yaptığının sanıkların emniyet ve savcılık ifadeleri, Teşhis ve Yer Gösterme Tutanaklarından, yakalanan silah ve örgütsel dokümanlardan, dosyadaki diğer tüm mevcut delillerden anlaşıldığını belirterek silahlı terör örgütünün emir ve kumandaya sahip yöneticisi olarak anayasal düzeni zorla ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan neticeten müebbet hapis cezası ile cezalandırılmasına, 6136 sayılı Kanun'a muhalefet suçunun mahkûm edilen diğer suçun bir unsuru oluşturması nedeniyle bu suçtan ayrıca ceza tertibine yer olmadığına karar vermiştir.

22. Yargıtay 9. Ceza Dairesinin 15/5/2014 tarihli kararıyla hüküm onanmıştır.

23. Başvurucu 17/9/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunarak genel olarak yargılamanın hakkaniyete uygun yürütülmediğini, gözaltında avukata erişim imkânından yararlandırılmadığı sırada baskı altında imzalanan ancak içeriği kabul edilmeyen ifadelere dayanılarak mahkûmiyetine karar verildiğini ileri sürmüştür.

24. Anayasa Mahkemesi, kararında başvuruçunun müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının (Ali Oğuz, B. No: 2014/15506, 12/6/2018, §§ 38-42) ihlal edildiğine hükmetmiştir.

25. Anılan kararda; başvuruçunun gözaltında tutulduğu sırada DGM'lerin görev alanına giren suçlar yönünden kural olarak müdafî yardımından yararlanmasının ancak belli bir aşamadan sonra mümkün olduğu, başvuruçunun gözaltında tutulduğu tarihlerde anılan mevzuatta gözaltı süresinde avukata erişim imkânının tanınmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca başvuruçunun gözaltına alındıktan sonra ve emniyette tutulduğu sırada fiziki cebire uğradığına yönelik iddiasının ciddiye alınmasını gerektiren adli tabip raporu bulunduğu, savcılık ifadesinden itibaren her aşamada müdafî hazır bulunmaksızın alınan kolluk ifadesini

baskı altında verdiğinin ve bu ifadelerin içeriğini kabul etmediğinin altı çizilmiştir. Son olarak başvuru gözetiminde müdafî olmaksızın elde edilen ifadesinin belirleyici biçimde hükme esas alındığı, hükme esas alınan diğer sanığın teşhis ve yer gösterme işlemlerinin müdafîsiz olarak gerçekleştirildiği ve sonraki aşamalarda diğer sanık tarafından kabul edilmediği, suça konu silahlar ve muhtelif yayınların müdafîsiz olarak gerçekleştirilen bu yer gösterme işlemi sonrasında ele geçirildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla ileriki aşamalarında başvurucuya sağlanan avukat yardımı ve yargılama usulünün diğer güvencelerinin soruşturmanın başında savunma hakkına verilen zararı gideremediği, başvuru gözetiminde avukat yardımından yararlanamaması, bu nedenle savunma hakkına verilen zararın yargılamanın bir bütün olarak adil olmasını engellediği, böylelikle müdafî yardımından faydalanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılama hakkının ihlal edildiği ifade edilmiştir.

26. Anayasa Mahkemesi ayrıca başvuru gözetiminde müdafî yardımından faydalanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir (*Ali Oğuz*, § 46).

27. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesi üzerine Mahkeme, yargılamanın yenilenmesi amacı ile dosyayı talep bulunmaksızın ele almıştır. Anılan Mahkemenin 4/9/2018 tarihli ek kararıyla değerlendirme yapılmış ve dosya üzerinden yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine karar verilmiştir.

28. Ağır Ceza Mahkemesi kararının ilgili kısmı şöyledir:

"13/03/1998 tarihinde güvenlik görevlilerinin sokakta durumundan şüphelendikleri iki kişiyi durdurarak üzerlerinde arama yaptıklarında bir tabanca ile TKP/ML-TİKKO silahlı terör örgütüne ait başış mabzusu ve pankart ele geçirdikleri, soruşturmanın başlatıldığı, yakalanan kişilerden H.T'nin örgüt evi olarak gösterdiği yerde hükümlü Ali Oğuz'un yakalandığı, anılan yerde bir adet uzun namlulu silah, bir adet tabanca, bir adet bıçak ve örgüte ait dokümanların ele geçirildiği, hükümlünün soruşturma aşamasında emniyette müdafî katılımı olmaksızın alınan beyanında 'söz konusu örgüt mensubu olduğunu, semt komitesinde görev aldığını, örgüt adına para toplamaya çalıştığını, polis otosuna ateş etme ve MHP parti binasına ateş etme eylemlerini gerçekleştirdiğini' belirttiği, Cumhuriyet Savcılığında ise 'yakalandığı yerin örgüt evi olmadığını, silahların örgütle ilişkisinin bulunmadığını, emniyetteki ifadesini kabul etmediğini' belirttiği, kovuşturma aşamasında 09/09/1998 tarihli duruşmada: 'örgütle ilişkisi olmadığını, asker arkadaşının akrabası olan [A.T.]'nin evde yakalanan silahı kendisine saklamak üzere verdiğini, gelen polislere silahı teslim ettiğini, eyleminin bundan ibaret olduğunu' belirttiği anlaşılmaktadır. Mahkememizce hükümlü Ali Oğuz'un soruşturma aşamasında emniyette alınan beyanı göz ardı edilmiştir. Geri kalan deliller irdelendiğinde; sokakta şüphe üzerine yakalanan şahısların üzerinde ele geçirilen örgüt ile ilgili mabzuz, silah ve dokümanlar sonucu başlatılan soruşturmada yakalanan şahsın örgüt evi olarak gösterdiği yerde hükümlü Ali Oğuz'un kaleşnikof marka uzun namlulu silah ve örgüte ait dokümanlarla yakalanmış, bu gelişmeyle ilgili herhangi bir itirazı bulunulmamıştır. Yine yakalanan silahı bir asker arkadaşının yakınına emaneten kendisine bıraktığı yönündeki kovuşturma aşamasındaki tevellî beyanı dikkate alındığında sanığın yasa dışı TKP/ML-TİKKO silahlı terör örgütünün yöneticisi konumunda bulunduğu, örgüt adına eylem gerçekleştirdiğinin sübuta erdiği, dolayısıyla kurulan hükmün mahiyetinde bir değişiklik olmayacağı sonuç ve kanaatine varıldığından yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine ..."

29. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararıyla müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğinin tespit edildiğini ancak ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmediğini belirterek anılan karara 25/10/2018 tarihinde itiraz etmiştir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi, dosya üzerinden yaptığı inceleme sonucu başvurunun itirazını 8/11/2018 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

30. Ret kararı 13/12/2018 tarihinde başvuru vekiline tebliğ edilmiştir.

31. Başvuru vekili 14/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

32. İlgili hukuk için bkz. *Şahin Alpay (2)* [GK], 2018/3007, 15/3/2018, §§ 22-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Anayasa Mahkemesinin 15/3/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

34. Başvurucu; Anayasa Mahkemesince hakkında verilen müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkına yönelik ihlal kararının derece mahkemesince uygulanmadığını, hak ihlali sonrasında verilen *yargılamanın yenilenmesi isteminin reddine* ilişkin kararın hukuka uygun olmadığını, kararın duruşma yapılmadan dosya üzerinden ve gerekçesiz olarak verildiğini belirterek Anayasa'nın 36., 141. ve 153. maddelerinde güvence altına alınan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

35. Bakanlık görüşünde öncelikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) içtihatlarına atıfta bulunularak kabul edilebilirlik hakkında karar verilirken yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesinin adil yargılanma hakkı kapsamında olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Sonrasında ise yargılamanın yenilenmesi hususunda değerlendirme yapan Ağır Ceza Mahkemesinin başvurunun TKP/ML-TİKKO silahlı terör örgütünün yöneticisi konumunda olduğu ve örgüt adına eylem gerçekleştirdiğinin sübuta erdiği gerekçeleriyle yeniden yargılama yapılırsa dahi başvuru hakkında kurulan hükmün mahiyetinde bir değişiklik olmayacağı kanaatiyle yargılamanın yenilenmesi talebini reddettiği, yargılamanın yenilenmesi yönünden karar verirken başvurunun örgüt evinde Kalaşnikof marka uzun namlulu silah ve örgüte ait dokümanlarla yakalanmış olduğu hususu ile aleyhindeki diğer somut delilleri gözönüne aldığı belirtilmiştir. Sonuç olarak Bakanlık, başvuru hakkında yürütülen başvuruya konu ceza yargılamasının bütünlüğü içinde adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediği hususunun Anayasa Mahkemesinin takdirinde olduğunu bildirmiştir.

36. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı sonrasında verilen yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi kararı sonrasında yapılan bireysel başvuruda ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği hususunda Anayasa Mahkemesinin incelemeye yetkili olduğunu belirterek duruşmasız yapılan inceleme neticesinde verilen *yargılamanın yenilenmesi talebinin reddi* kararının Anayasa Mahkemesinin ihlal kararını işlevsiz hâle getirdiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

37. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

38. Başvurucunun Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının Anayasa'nın 36. maddesi kapsamındaki müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

39. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

40. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre herkes, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa'nın 148. maddesinin birinci fıkrasında Anayasa Mahkemesine bu başvuruları karara bağlama yetki ve görevi verilmiştir (*Şahin Alpay (3)*, B. No: 2018/10327, 3/12/2020, § 36; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019, § 49).

41. Anılan yetki ve görev kapsamında Anayasa Mahkemesi, Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında bulunan temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuruları incelemek ve karara bağlamak durumundadır. Anayasa Mahkemesi bireysel başvurulara ilişkin incelemelerinde 6216 sayılı Kanun'un 49. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca *bir temel hakkın ihlal edilip edilmediğine ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına* karar vermektedir (*Şahin Alpay (3)*, § 54; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 50).

42. Anayasa Mahkemesince bir temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiğine karar verildikten sonra bu kararın gereğinin yerine getirilmesi Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları karara bağlama yetki ve görevi verilmesinin zorunlu bir sonucudur. İlgili Anayasa değişikliğinin gerekçesi dikkate alındığında Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun açılmasının amaçlarından birinin de temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiaları yönünden iç hukukta etkili bir başvuru yolu oluşturulması ve böylelikle AIHM'e Türkiye aleyhine yapılan başvuruların azaltılması olduğu anlaşılmaktadır. Nihai ve bağlayıcı karar verilemeyen bir başvuru yolunun etkili olduğu söylenemez. Nitekim AIHM, *Hasan Uzun/Türkiye* (B. No: 10755/13, 30/4/2013) kararında Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun kendisine başvuru yapılmadan önce tüketilmesi gereken bir iç hukuk yolu olduğu

sonucuna varırken Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasına atıfla Anayasa Mahkemesi kararlarının bütün gerçek ve tüzel kişiler ile devlet organlarını bağlayıcı olmasını da dikkate almıştır (*Şahin Alpay (2)*, § 67).

43. Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmemesi daha önce verilen ihlalin devam ettiği anlamına gelir. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmediğine ilişkin iddiaları incelemek de bireysel başvuruları incelemeye yetkili olan Anayasa Mahkemesinin görev alanına girer. Aksinin kabulü Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı içinde yer alan temel hak ve özgürlüklerin bireysel başvuru yolu ile etkili bir şekilde korunmasını öngören Anayasa hükümleri ile bağdaşmaz. Ancak Anayasa Mahkemesince yapılacak bu inceleme, olayların baştan itibaren yeniden değerlendirilmesi şeklinde değil Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ile ilgili sınırlı bir inceleme olacaktır (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 52).

44. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasında; bireysel başvuruların esas incelemesi sonunda başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verileceği, ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedileceği ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin bireysel başvurular kapsamındaki yetki ve görevi, hakkın ihlal edilip edilmediğinin tespitiyle sınırlı olmayıp tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlerin belirlenmesini de kapsamaktadır (*Şahin Alpay (2)*, § 56).

45. Bununla birlikte 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilirken idari eylem ve işlem niteliğinde karar verilemez. Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederken idarenin veya yargısal makamların ya da yasama organının yerine geçerek işlem tesis edemez. Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderileceğine hükmederek gerekli işlemlerin tesis edilmesi için kararı ilgili mercilere gönderir (*Şahin Alpay (2)*, § 57).

46. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi kural olarak ihlalin ve sonuçlarının nasıl ve hangi araçlarla ortadan kaldırılacağı hususunda ilgili mercilere takdir yetkisi bırakır (*Savaş Çetinkaya*, B. No: 2012/1303, 21/11/2013, § 67). İlgili merci ihlal kararının niteliğini dikkate alarak bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için gerekenleri yapar. Bazı durumlarda ise Anayasa Mahkemesi somut olayın özelliklerini dikkate alarak ihlalin ve sonuçlarının nasıl ve hangi araçlarla ortadan kaldırılacağına dair ilkeleri belirleyebilir (*Bizim Fm Radyo Yayıncılığı ve Reklamcılık A.Ş.* [GK], B. No: 2014/11028, 18/10/2017, §§ 71, 72).

47. Diğer taraftan bireysel başvuru kapsamında bir temel hak ve hürriyetin ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanması zorunludur. Bunun için ise öncelikle devam eden ihlalin durdurulması, ihlale konu kararın veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Abdullah Altun*, B. No: 2014/2894, 17/7/2018, § 49). Diğer bir ifadeyle ihlalin sonuçlarının şeklen değil gerçek anlamda ortadan kaldırılması gerekir (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 56).

48. Anayasa Mahkemesi, ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukumuzdaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar üzerine ilgili mahkemenin yasal yükümlülüğü, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirttiği doğrultuda devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 57; *Kadri Enis Berberoğlu (2)* [GK], B. No: 2018/30030, 17/9/2020, § 134).

49. Ayrıca Anayasa Mahkemesince yargılamanın yenilenmesine hükmedilen hâllerde derece mahkemesinin yeniden yargılamaya karar vermesi için lehine ihlal kararı verilenin ya da ilgili başka kişi veya kişilerin talepte bulunması gerekmemektedir. Derece mahkemesi, Anayasa Mahkemesi kararı kendisine ulaşır ulaşmaz -ilgili usul kanunlarında düzenlenen yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak- taraflarca başvuru yapılmasını beklemeksizin yeniden yargılama yapmak yükümlülüğündedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının gereği olarak yeniden yargılama yapılacak hâllerde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak bir *kabule değerlik incelemesi* aşaması da bulunmamaktadır (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 58).

50. Bu bağlamda derece mahkemesinin öncelikle yapması gereken şey, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı gereğince yeniden yargılamaya başladığına dair karar almaktır. Mahkeme sonraki aşamada ise Anayasa Mahkemesi kararında tespit edilen ihlalin sonuçlarını gidermek için gereken işlemleri yapmakla yükümlüdür. Bu çerçevede ihlal, yargılama sırasında gerçekleştirilen usule ilişkin bir ihmal, işlem veya başka bir eksiklikten kaynaklanıyorsa söz konusu hususun ihlale yol açmayacak şekilde giderilmesi/düzeltilmesi gerekmektedir. Ancak bu yükümlülük, derece mahkemelerinin bazı ihlal kararlarının gereklerini duruşma yapmaksızın -dosya üzerinden- önceki kararının aksi yönünde karar vererek veya kararında ihlal nedenini gideren birtakım değişiklikler yaparak yerine getiremeyeceği şeklinde anlaşılabilir. Anayasa Mahkemesinin kararında tespit edilen ihlallerin işin durumuna göre duruşma yapmaksızın giderilebileceği anlaşılırsa bu yöntemle de ihlalin sonuçları giderilebilir. Hangi yöntemle ihlalin sonuçlarının giderileceği belirlenirken *ihlalin niteliği* nazara alınarak bir değerlendirme yapılmalıdır (*Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, § 59).

51. İstisnai kimi durumlarda ise tespit edilen *ihlalin niteliği*, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından ilgili mercilere tek seçenek bırakabilir. Bu hâlde Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için alınması gereken tedbiri veya yöntemi açıkça gösterir ve ilgili merci bunun gereklerini yapar (*Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım*, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 82).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

52. Anayasa Mahkemesince önceden verilen ihlal kararında; başvuruçunun gözaltında müdafî olmaksızın elde edilen ifadesinin belirleyici biçimde hükmü esas alındığı, gözaltına alındıktan sonra ve emniyette tutulduğu sırada fiziki cebire uğradığına yönelik

iddiasının ciddiye alınmasını gerektiren adli tabip raporu bulunduğu, savcılık ifadesinden itibaren her aşamada müdafî hazır bulunmaksızın alınan kolluk ifadesini baskı altında verdiği ve bu ifadelerin içeriğini kabul etmediği belirtilmiştir. Ayrıca aynı kararda hükme esas alınan diğer sanığın teşhis ve yer gösterme işlemlerinin müdafîsiz olarak gerçekleştirildiği ve sonraki aşamalarda diğer sanık tarafından kabul edilmediği, suça konu silahlar ve muhtelif yayınların müdafî hazır bulunmaksızın gerçekleştirilen bu yer gösterme işlemi sonrasında ele geçirildiği belirtilerek yargılamanın ileriki aşamalarında başvuruca sağlanan avukat yardımı ve yargılama usulünün diğer güvencelerinin soruşturmanın başında savunma hakkına verilen zararı gideremediği değerlendirilmiştir. Dolayısıyla haşvurucunun gözaltında avukat yardımından yararlanamaması ve bu nedenle savunma hakkına verilen zararın yargılamanın bir hütün olarak adil olmasını engellediği gerekçeleriyle müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

53. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin *adil yargılanma* hakkı kapsamındaki *hakkaniyete uygun yargılanma* ve *müdafî yardımından yararlanma* haklarıyla ilgili ilkeleri belirlemiştir.

54. Buna göre avukata erişimi sağlanmayan sanığın kolluktaki ikrarının mahkûmiyet kararında kullanılması durumunda müdafî yardımından yararlanma hakkına telafi edilmez biçimde zarar verilmiş sayılacaktır. Soruşturma evresinde elde edilen ikrarın kötü muamele ve işkence altında verildiği belirtilerek reddedilmesi durumunda mahkemece bu husus irdelenmeksizin ikrarın dayanak olarak kullanılması önemli bir özen eksikliğidir (*Yusuf Karakuş ve diğerleri*, B. No: 2014/12002, 8/12/2016, § 79).

55. Anayasa Mahkemesi daha önce şüphelilerin devlet güvenlik mahkemelerinin görev alanına giren suçlar yönünden müdafî yardımından yararlandırılmamasının mevzuattan kaynaklanan bir uygulama olduğunu tespit etmiş (*Aligül Alkaya ve diğerleri*, § 144; *Sami Özbil*, B. No: 2012/543, 15/10/2014, § 71; *Güllüzar Erman*, B. No: 2012/542, 4/11/2014, § 48) ancak müdafî yardımından yararlanma hakkının sonradan telafi edilmediği gerekçesiyle ihlal kararları vermiştir (*Aligül Alkaya ve diğerleri*, §§ 127-145; *Sami Özbil*, §§ 56-76; *Aymur Ayyüzen*, B. No: 2014/784, 27/10/2016, §§ 37-58; *Veli Özdemir*, B. No: 2014/785, 27/10/2016, §§ 39-62).

56. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında tespit edilen ihlallerin için durumuna göre duruşma yapmaksızın da giderilmesi mümkündür. Örneğin bazı ihlal kararlarının gerekleri dosya üzerinden önceki kararının aksi yönünde karar vererek veya kararda ihlal nedenini gideren birtakım değişiklikler yaparak yerine getirebilir. Başka deyişle ihlal nedeni duruşma açılmasını gerektirmeden de dahi yeniden yargılamanın dosya üzerinden ve gerekçeli kararın yeniden yazılması suretiyle yapılması, hatta ihlal nedeni giderilmek kaydıyla aynı karar sonucuna ulaşılabilmektedir. Fakat sonucun değişmeyeceği şeklindeki bir ön kestirmeyle yeniden yargılamanın yapılmayacağı ileri sürülemez. Bununla birlikte somut olayda Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının yukarıda belirtilen ilkeler çerçevesinde gereklerinin yerine getirilmesi için ilk derece mahkemesinin öncelikle *yargılamanın yenilenmesine* ve -ihlalin niteliği de dikkate alındığında- *duruşmanın açılmasına* karar vermesi gerekir. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı verip ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına hükmettiği bu gibi durumlarda ilgili yargısal merciler, ihlal kararının niteliğini dikkate alarak ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde hareket etmek zorundadır. Ancak ilk derece mahkemesi, başvuruca soruşturma aşamasında kollukta alınan beyanındaki ikrarından sarfinazar edilse dahi hükümde bir değişiklik

olmayacağı, yakalanan diğer sanığın yer göstermesi sonucu başvuru uzun namlulu silah ve örgüte ait dokümanlarla yakalanmış olduğu, başvuru kovuşturma aşamasında tevilli ikrarda bulunduğu gerekçeleriyle ve yasal yükümlülüğüne aykırı biçimde *yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine* karar vermiştir. Hâlbuki yapılması gereken şey, yeniden yargılama yapılarak usule ilişkin güvencelerle ilgili ihlal nedenlerinin giderilmesi, sonrasında oluşan kanıt durumuna göre yargılamanın sonucuna dair değerlendirmelerde bulunulması ve ulaşılan vicdani kaniya göre yeni bir hüküm kurulmasıdır (benzer yöndeki bir karar için bkz. *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

57. Başvurucunun gözaltında avukat yardımından yararlanamaması ve bu nedenle savunma hakkına verilen zararın yargılamanın bir bütün olarak adil olmasını engelleyip engellemediğinin duruşma açılmadan sorgulanması olanaklı değildir. Soruşturma evresinde başvurucudan elde edilen ikrarın kötü muamele ve işkence altında verilip verilmediği, mahkûmiyet için delil olarak kullanılıp kullanılmayacağı, teşhis ve yer gösterme işlemleri müdafî hazır bulunmaksızın gerçekleştirilen diğer sanığın beyanlarının hükme esas alınıp alınmayacağı hususu da ancak yargılamanın yenilenmesine ve duruşma açılmasına karar verilmesi ile mümkün olabilir. Dolayısıyla Ağır Ceza Mahkemesinin yargılamanın yenilenmesi istemini reddederken yaptığı yorumun Anayasa Mahkemesinin ihlal kararıyla örtüşmediği, ihlalin niteliği duruşma açılmasını zorlu kıldığı hâlde Anayasa'nın 36. maddesinin gerektirdiği ölçüde ve özende olmadığı, dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin başvuru hakkındaki kararda tespit ettiği ihlalin ve sonuçlarının derece mahkemelerince ortadan kaldırılmadığı anlaşılmıştır.

58. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafiden yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının sağladığı güvencelerle bağdaşmayacak şekilde Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

59. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvuru hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

60. Başvurucu, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına dayalı olarak yargılamanın yenilenmesi ve 30.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

61. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi hususunda genel ilkeler belirlenmiştir.

62. Anayasa Mahkemesi, önceki ihlal kararında tespit ettiği ihlalin ve sonuçlarının giderilmemesi sebebiyle başvurunun hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

63. İncelenen başvuruda tespit edilen *ihlalin niteliği* dikkate alındığında bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yargılamanın yenilenmesine ve duruşmanın açılmasına karar verilmesi dışında bir imkân kalmadığı değerlendirilmiştir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

64. Müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkına yönelik olarak daha önce verilen ihlal kararının gereğinin yerine getirilmemesi nedeniyle ikinci kez ihlal kararı verildiği gözetildiğinde yalnızca ihlal tespiti yapılmasının ve yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesinin başvurunun mağduriyetinin giderilmesi bakımından yeterli olmayacağı değerlendirilmiştir. Bu nedenle başvurunun manevi zararları karşılığında net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

65. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA**,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının **İHLAL EDİLDİĞİNE**,

C. Kararın bir örneğinin müdafî yardımından yararlanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 12. Ağır Ceza Mahkemesine (4/9/2018 tarihli Ek Karar: E.2010/373, K.2013/199) **GÖNDERİLMESİNE**,

D. Başvurucuya net 20.000 TL manevi tazminat **ÖDENMESİNE**, tazminata ilişkin diğer taleplerin **REDDİNE**,

E. 364,60 TL harç ve 4.500 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.864,60 TL yargılama giderinin başvurucuya **ÖDENMESİNE**,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal **FAİZ UYGULANMASINA**,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Hakimler ve Savcılar Kurulu ile Adalet Bakanlığına **GÖNDERİLMESİNE** 15/3/2022 tarihinde **OYBİRLİĞİYLE** karar verildi.